

FORSVARSTALE FOR DEN GRØNLANDSKE NATUR

Af forfatteren *Franz Berliner*

For nogen tid siden kunne man i avisen „B. T.“ finde en artikelserie under den pralende titel „Ren besked om Grønland“. En journalist og en fotograf havde berejst den grønlandske vestkyst og sendt billeder og tekst hjem.

Det var lykkedes at lave en journalistisk god serie. Journalisten, Erik Pagh, havde talt med mange mennesker og tilsyneladende forstået at bevare essensen af det sagte. Han havde på sin korte tid i landet opsnuset forbløffende mange rigtige oplysninger og nået at give et varieret og spændende billede af det grønlandske samfund.

Tilmed kunne man være enig med ham i hans syn på mange ting, f. eks. lønspørgsmålet, hvor man mærkede oprigtig forargelse bag den forsigtige journalistiske objektivitet. Også jeg nægter at tro, trods alle røgslør og Boserup-rapporter, at det vil bringe både det danske og det grønlandske samfund til fallittens rand, hvis man hæver en grønlandsk arbejders, kontorists, tømrers, ekspedients eller katekets løn så meget, at han og hans familie kan leve blot nogenlunde rimeligt af den. Har man den mindste smule følelse i livet, må man finde det oprørende, at den danske telegrafist, som kommer lige fra skolen og i følge sagens natur endnu er ganske uanvendelig på en stor grønlandsk station med dens skrappe tempo, tjener dobbelt så meget som manden på pladsen ved siden af, som har femten års erfaring og er lynende dygtig – men grønlænder. Taler man bare en smule med grønlændere, må ens sunde sans sige én, at det lønspørgsmål må løses effektivt og *nu*, og man skammer sig på det rige danske samfunds vegne over, at det ikke har råd til også at sørge for de sidste 30.000 indbyggere, når de første 4–5 millioner for længst er blevet pakket ind i velfærds-vat og plejes i alle ender og kanter.

Men ved siden af samfundsspørgsmålene, som man kunne være nogenlunde enig med journalisten om, var der en lille ting, som kun angik den grønlandske natur. Absolut en biting i sammenhængen, men den stødte én:

Når naturen overhovedet omtaltes, var det i vendinger som „knugende“, „barsk“, „øde“ – etc. Husene lå og trykkede sig ind til „det nøgne fjeld“, de lå „frysende og bart“. Landet er „gråt“, „mørkt“, „uhyggeligt“.

Jeg husker ikke lige konkret, hvordan ordene faldt, men grundstemningen huskes: at naturen skulle være sådan, at ingen kunne bryde sig om den, ja, at den ligefrem skulle knuge folk til jorden ved sin mangel på skønhed, sin øde goldhed.

Om smag og behag kan der ikke diskuteres. Trods den viden blev de små bemærkninger om den grønlandske natur siddende, de stak, til man syntes, man måtte forsvare den lidt. Hvor gerne forsvarer man ikke det, man holder af!

Nu er det bedste forsvar som bekendt ofte et angreb, så lad mig starte med et mindre sådant på den danske natur:

Efter vores treårige, første periode i Grønland led min kone og jeg den ulykkelige skæbne at skulle køre ind til København med S-tog og hjem igen hver dag i flere måneder. Vi kørte i juni, vi kørte i juli og i august – gennem grønne, grønne villabyer, forbi tusinder af frodige haver med træer og buske, blomster og græs i én vældig, grøn mangfoldighed. Det var smukt, det var dejligt. Vi læste ikke, men sad hver dag og kiggede ud og fortalte hinanden, hvor smukt og grønt og dejligt det var.

Til pludselig en af os sank noget en dag og sagde: „Jeg er sgu ved at få kvalme af alt det grønne!“

„Ih,“ sagde den anden, „har du det også sådan?“

Erik den Røde var en reklamemager og vidste nok, hvad han skulle lokke bønderne fra Island med, da han navngav landet. For det er jo ikke de grønne farver, men de blå og hvide, som er Grønlands, i hvert fald en stor del af året.

Ingen steder er lyset rent og klart som dér, ingen steder synes det som dér at vælde frem alle yegne fra på éngang. Der ligger et skærende hvidt isfjeld nede på fjorden, og dens vand er så blåt, at man aldrig har set den farve før. Lukker man øjnene, står isfjeld og vand som negativ bag øjenlågene lidt efter.

Landets forårsfarver er så stærke, at mennesker må rynke øjnene sammen og misse mod lyset, som kommer fra himlen, fra solen, og slår igen fra sneen.

Lidt senere blinker smeltevandsbækkenes små, ilende strømbølger overalt, og børnene får travlt med at bygge dæmninger. De stemmer vandet op i småsøer, sejler med skibe i dem, laver dæmningsbrud og vandfald og nye søer og kommer pjaskvåde, tilmudrede og lykkelige ind hver aften.

Snespurvene kommer tilbage og trækker deres kvidrende mønster op over skråningerne, græs og blomster skyder pany. Den grønlandske planteverden er rig og mangfoldig, men trænges ikke i myldrende, kravlende kamp for tilværelsen som den danske. Fint og fornemt står hver blomst for sig og nikker til solen og vinden.

For en tid bliver landets farver grønne og brune. Stundom kan man vandre på en grønlandsk hedeslette, der får en hel blichersk tone til at slå ind i stemningen:

„Min fødestavn er lyngens brune land“

*Vel kan den grønlandske natur synes knugende, barsk og øde ved vintertid.
men forår og sommer igennem vrirler det med blomster –
her ses blåklokker i en klipperevne ved Angmagssalik.*

– men hæver man så blikket mod horisonten, tegner fjeldene deres gamle mønster mod himlen, og man ser, at man er tilbage i det fjeldland, man drømte om i årene hjemme i Danmark.

Når mange andre billeder af den grønlandske sommer er forsvundet, vil ét stå tilbage: Billedet af kærulden, der står med sine hvide hoveder i den brune bund, og en lille sø ligger inderst på fjeldplateauet, spejlende uendeligheden.

Myggetid. Bærtid. Man låner en sejldugsjolle og ror over til elven, går op langs det brusende vand, plukker og plukker af sortebærrenes millioner. Et sted har klipperne klempt sig sammen om den brede elv, lukket den inde i et smalt, dybt rør. Der er en revne på langs i „taget“, man står deroppe, eller man ligger på maven og ser ned i det voldsomt fossende vand, det gungrer og dundrer under klippen, så børnene bliver bange og må videre.

Et andet sted er vandet roligt, koldt og klart, og man ser kærligt genkendende til et bestemt sted mellem stenene. Her lå engang i den tidlige forsommer, før mygene rigtigt kom, en flaske snaps til afkøling. Vi var en del, som havde aftalt en fisketur, men den aftalte morgen mødte kun to. Nå. Vi gik.

Vi gik og gik. Hele den lange blinkende dag gik vi og kunne ikke blive trætte. Over hver fjeldkam dukkede nye ting op, verden blev større og større. Dale, elve, søer. Fiskelykken prøvedes her og der, men var ringe. Ud på eftermiddagen, på hjemvejen, gjordes holdt ved netop denne elv, mellem netop disse sten nedsænkedes flasken, for noget efter at blive halet op, iskoldt dryppende, og gøre fyldest ved madpakken.

Bagefter lå vi i lyngen en times tid og så op i himlen. Elvens lyd var behagelig i ørerne. Vi småsludrede dovent, sov vel også lidt, rejste os så og faldt ind i dagens sindige, givende trav igen. Vel hjemme opdagede vi, at vi havde gået i tolv timer, men det føltes ikke sådan.

En anden tid, en anden elv – ovre østpå, i Angmagssalik for nogle år siden. Sidst på sommeren rejste nogle mennesker hjem „for godt“. Efter afskedens tristesse stod man tilbage på havnen, rastløs. Aftenen var halvmørk, snart var sommeren forbi.

Vi gik langt ud i fjeldet den nat. På en flad sten ved siden af vandfaldet lavede vi bål og kogte te. Vi sad der længe, med ryggene mod mørket, og den syngende fos for vore fødder, og tog afsked med sommeren.

Naturen var ikke „knugende“ den nat. Den var venlig, den teede sig gammelkendt, fortrolig, hjælpsom.

I det hele taget har jeg aldrig kunnet føle den grønlandske natur som knugende. Vi bliver små i den, så vældig den er – men bliver vi ikke kun bedre af at vide, hvor små vi er? Er det det, der skal føles knugende?

Nu og da løfter fjeldet os på sin store hånd og lader os se ud over verden. Jeg kender ikke nogen friere fornemmelse end den, man har, når man står på toppen af et fjeld, og landet ligger under én med sine søer og elve, fjorde og dybe dale, et vildt forrevet, spændende land med tusind krinkelkroge. Sindet breder sine vinger ud og flyver.

I Angmagssalik-distriktet, hvor vi boede i tre år, er der sådan, at man må mene, der ikke kan være smukkere andre steder i Grønland. (Men folk andre steder siger

måske det samme om *deres!*) En sommernat kunne himlen være gul og dyb med små, røde skyer højt oppe, og i den mørklilla fjord var et lysende smørhul, som ikke nåede at forsvinde, før solkuglen igen trillede af sted langs fjeldhorisonten. En efterårsdag kunne skyerne ligge som et lavt loft, båret af bjergsiderne. Ikke en vind, ikke en krusning på vandet, ikke en lyd i hele verden – og ikke en farve udover den grå. Gråt i gråt i gråt i uendeligt fine nuancer, den ene smeltende ind i den anden i et varsomt spil.

En anden gang kunne en farve slå én i øjet, så det sang. Vi var ved en sø sammen med to andre, havde været borte i fjeldet nogle timer. Nu ville han fiske, hun ville se på, sidde og spise sortebær. Min kone og jeg klavrede op på et lille spidst fjeld imens. Det var nu ikke så lille, viste det sig, vi klatrede længe. Højt oppe stod en enlig bregne i ly af en klippeblok, en lille, stædig plante, der så ud, som havde den stået der i årmillioner og nu ville tage et par til. Og så vendte vi os om og opdagede, at søen dernede var blevet grøn. Jo højere vi kom, des grønnere blev den. Hvad der gjorde det, ved jeg ikke – måske et samspil mellem bundens vandplanter og spejlbilledet af de høje, græsklædte skråninger på den anden side –, men farven blev utroligt stærk, mørk og strålende.

Da vi gik nedad, kom vi over en skrånning med et lag små rullesten. De skred under os, så man fik foræret en ekstra meter i hvert skridt, en mærkelig og dejlig fornemmelse. Vi blev kåde som børn, tog hinanden i hånden og sejlede ned over skrånningen med lange, svingende skridt, kurende og skridende.

Nede igen fortalte vi de andre to om den grønne farve. „Nå, det var da mærkeligt,“ sagde de tvivlende og lod blikket glide ud over søen, der set herfra ikke havde noget som helst mærkværdigt over sig.

Ja, mærkeligt var det. Når vi taler om den fjeldtur, hedder det: „Den dag ved den grønne sø“ – og skulle den farve, som søen havde dén dag og i dén belysning, aldrig lade sig se mere, må vi jo lade os nøje med at have den i erindringen.

En anden af erindringens farveklatter fra Grønland er billedet af en lille dreng, som et forår gik rundt i knaldrød anorak og lod solen brænde sit ansigt brunt og blege sit hår hvidt. Det forår skinnede solen dag efter dag i flere uger over splintrende hvide snemarker, man stod på ski med solbriller og opsmøgede skjortearmer og følte sig ikke det mindste trykket eller knuget af den barske natur!

Hvis man var fanger eller fisker og ganske og aldeles afhængig af naturen og dens luner, var det måske noget andet.

Men har man et „indendørsarbejde“, byder den grønlandske natur i fritiden på så mange glæder, så megen skønhed og storhed, at man føler trang til at forsvare den overfor folk, som ikke bryder sig om den.

Den grønlandske natur er kun fattig for mennesker, der ikke forstår at tage imod dens rigdomme.

Når man midt i sin gode hverdag, midt i sit dejlige Jylland, pludselig kan komme til at længes tilbage til Grønland, så er det ganske bestemte steder, man ser for sig. Det er den lille sø i nærheden af Godthåb, hvor børnene plejede at sejle på en tømmerflåde. Det er det lune, beskyttede elvdelta nogle timer inde i fjeldet, hvor der er en ø med meterhøjt tæt pilekrat – jeg bar en af tvillingerne derover, og da jeg kom tilbage, sagde den anden: „Far, må jeg også godt komme over i den have?“

Det er den lille knold, som man plejede at liste op på – hvad ville man dér? Ingenting! Bare sidde og glo lidt ud i verden og lade roen sive ind i sindet.

Det er en bestemt krumning af elven, en særlig skråning i fjeldet, et vandfald, en udsigt. Det er – ja, det er så mange ting, man længes efter, men vel først og fremmest storheden, friheden i en mangfoldigt varieret natur, hvor man endnu kun kan komme frem ved sine bens hjælp.

Det er såmænd også det at gå og sparke sig hjem over „Mosen“, arbejde benene gennem den lette, dybe, dejlige, nyfaldne sne. Nogen vokser aldrig fra barndommens fryd over sneen, fortryllelsen ved alt det hvide, rene, som i tykke lag dækker den gamle jord – jeg må tilstå, at jeg har det sådan, hvad enten jeg skal ud i den eller kan sidde inde og se den vælte ned forbi vinduerne i dagevis.

Jeg mindes faktisk kun én gang, hvor den grønlandske natur har været ved at gå os på. Det var en sommer i Godthåb. Det regnede dag efter dag, uge efter uge, som var en ny syndflod begyndt. Vi sad inde i vores hus og stirrede ud på de våde, mørkegrå, mørkebrune klipper gennem den regnstribe luft og bandede over Grønland, der pludselig var blevet verdens grimteste land. Og det regnede og det regnede.

Men *det* er jo nu et fænomen, som man også kender til andre steder . . .

